

Alternative bilder av fremtidens landskapsområder

Første workshop for fokusgruppen i prosjektet DYLAN

Resultater fra workshop

Trondheim, 19. - 20. mai 2009

Om presentasjonen

- Dette er resultater fra første workshop i prosjektet DYLAN - arbeidspakke 2.

Innhold

1. Om workshopen
2. Ønsket landskap
3. Strategisk vurdering av dalen i dag
4. Et mulig fremtidsbilde
5. Ideer til alternative fremtidsbilder
6. Tiltak for å utvikle landskapsvernområdene
7. Neste samling

1. Om workshopen

Deltagere

Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe 4
Jostedalen Nasjonalpark (Sunndalen og Erdalen)	Dividalen landskapvern- område	Budalen landskapsvern- område	Grimsdalen landskapsvern- område
Ingolf Folven Sverre Guddal Johan Berge * Unni Berge	Kirsten Sørgård Torgeir Frihetsli Lars Labba Per Anders Nutti	* Olav Storli * Terje Tovmo Johanne Enlid * Trond Arne Krigsvoll	Rannei Hovde Ellen Anne Bergseng Thor Morten Lindsø Berit Fiksdahl

* = ikke tilstede

Tilretteleggerne

- Prosjektleder for DYLAN, Gunnar Austrheim
NTNU, Vitenskapsmuseet
- Prosjektleder for fokusgruppen, Terje Brattli,
NTNU, Vitenskapsmuseet
- Møteleder/fasilitator, William Fagerheim,
Foresight Norge AS

Formål med fokusgruppen

- Å få frem hvilke natur- og kulturkvaliteter sentrale rettighetshavere legger vekt på i verneområdene
- Dette er et sentralt delmål i prosjektet DYLAN

FORTID

NÅTID

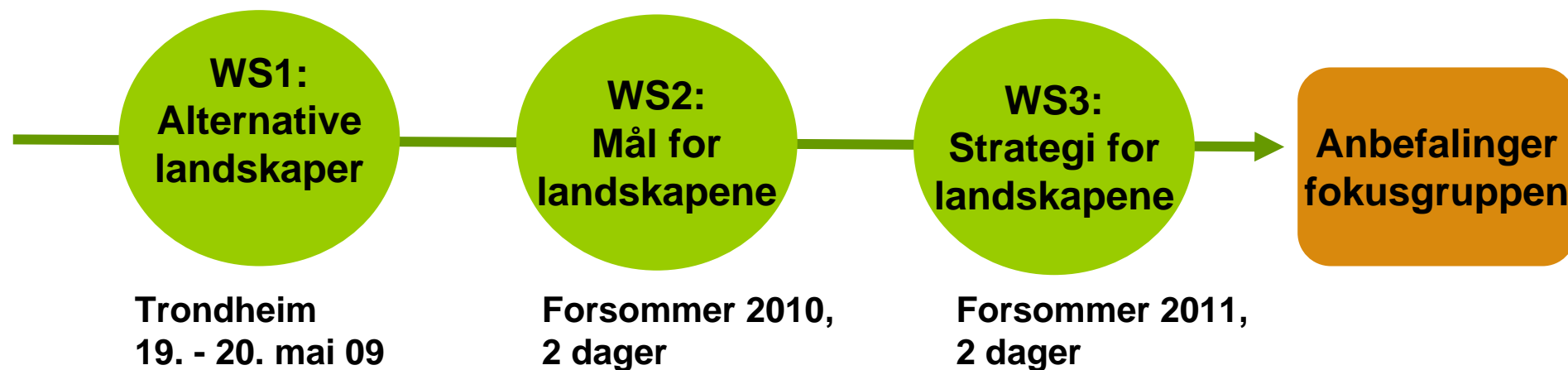

FREMTID

Hele prosessen/møteplan

- Fokusgruppen skal bestå av de samme deltagerne gjennom hele prosessen
- Fokusgruppen består av fire aktive brukere i fire ulike studieområder med tilknytning til jordbruk, reindrift, eller annen utmarksbruk

Workshoprapport - dokumentasjon av resultatene fra workshopen

Bruk av resultater

- **Input til forskning:** Resultatene fra hvert møte vil inngå i prosjektets kunnskapsgrunnlag
- **Anbefalinger (sluttresultat):** Det vil leveres en samlet rapport fra fokusgruppen med spesifikke anbefalinger for forvaltning av hvert enkelt område, samt mer overordnede vurderinger av hvordan landskapsvernområder i fjellet bør brukes
- **Sluttrapport overlevers forvaltningen våren 2011:**
Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren, Statens Landbruksforvaltning og Sametinget

Ny erkjennelse blant deltagerne/aktørene og i bygda

Ny erkjennelse hos aktørene som forvalter områdene

Formål med workshop 1

- **Hvilket landskap ønsker vi, og hvordan vil landskapet i de ulike verneområdene se ut i 2030?**

Ønsket fremtid
Hvem sine ønsker?

Mulig fremtid
Uunngåelig? Hva vil vi?

Landskap endrer seg

- **Landskapene har spor fra mange tider**
 - Det er mulig å se gamle lag i landskapene
 - Et landskap er en dynamisk størrelse, ikke en statisk størrelse
 - Hva betyr det å verne et landskap? Skal man bevare et bestemt type landskap? (for eksempel 1970-landskapet)
- **Utgangspunkt for refleksjon:**
 - Hvilke verdier tillegger vi landskapene? Og hvem er VI?
 - Hvordan brukes landskapene (og har vært brukt)?
 - Hva er "betingelsene" for landskapet fremover? (teknologi, økonomi, økologi, kultur osv.)
- **Landskapene har alltid vært i bruk: Hva blir fremtidens bruk? Hvordan inngår denne bruken som del av en natur- og kulturhistorie?**

Hovedbolker

I dag

I morgen

Økt 1:
**Hvilket landskap
ønsker vi?**

**Vurderinger av dagens
landskap**

Økt 2 og 3:
**Hvordan kan
landskapene se
ut i 2030?**

Fremtid

Del 1: Idémyldring

Del 2: Alternative
fremtidsblikk

Økt 4:
**Et bærekraftig
fremtidsbilde?**

**Et robust landskap
for fremtiden**

Realistisk (mulig)
Ønskelig

Program 19. mai

- **1030-1230: Innledning til workshop**
 - Presentasjon av forskningsprosjektet DYLAN v/ Gunnar Austrheim, NTNU, Vitenskapsmuseet
 - Presentasjon av delprosjektleder for fokusgruppen, Terje Brattli, forsker i arkeologi, NTNU, Vitenskapsmuseet
 - Presentasjon av deltakerne i fokusgruppen
 - Presentasjon av de fire studieområdene, v/ Gunnar Austrheim
 - Budalen i et kulturhistorisk lys v/ Lars F. Stenvik, NTNU, Vitenskapsmuseet (20 min)
 - Kunsten å se inn i fremtiden – hjortevilt 2030 v/ Johan Trygve Solheim, Norsk Hjortesenter
 - Introduksjon til workshop v/ William Fagerheim, Foresight Norge AS
- **1230-1330: Lunsj og fellesbilde**
- **1330-1600: ØKT 1: Hvilket landskap ønsker vi?**
- **1600-1800: ØKT 2: Hvordan kan landskapene se ut i 2030? Del 1: Idémyldring**
- **2000: Middag på Ni muser**
- **PAUSER LEGGES TIL UNDERVEIS**

Program 20. mai

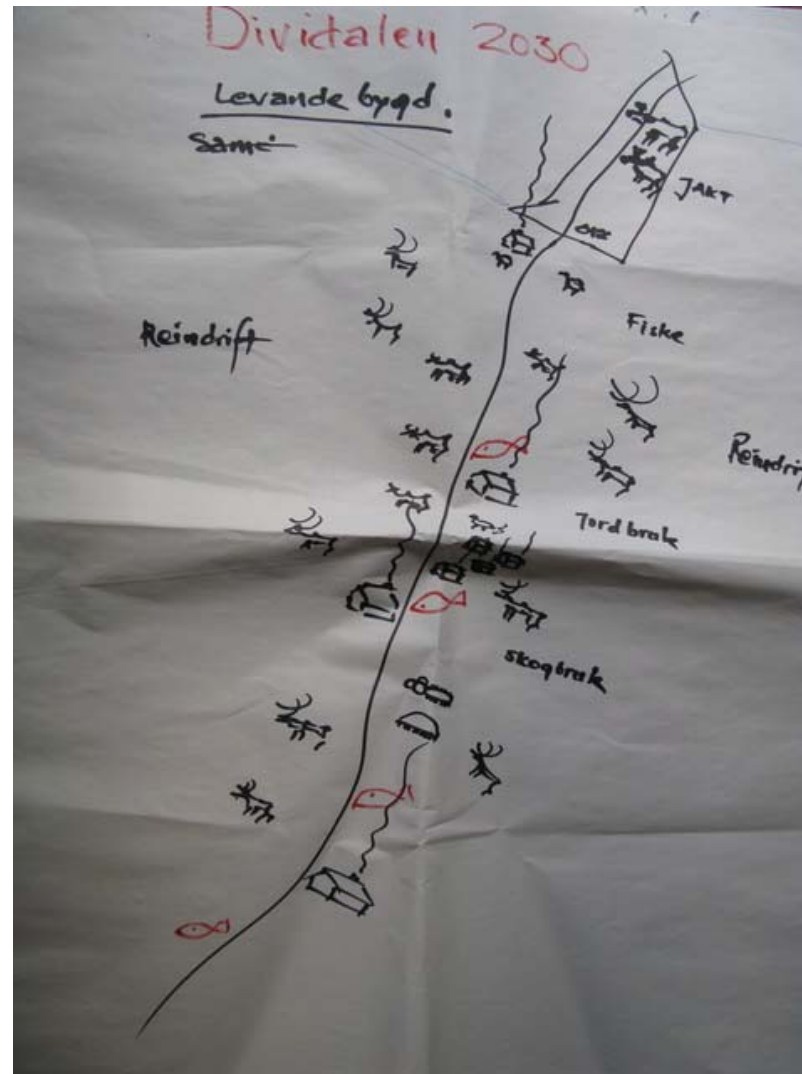
- **0900-1200: ØKT 3: Hvordan kan landskapene se ut i 2030? Del 2: Alternative fremtidsblikk**
- **1200-1300: Lunsj**
- **1300-1500: ØKT 4: Et bærekraftig fremtidsbilde – hvilket er det?**

2. Ønsket fremtid

Oppgavene

- **I denne seksjonen er oppsummert tre oppgaver fra workshopen:**
 1. **Hver gruppe laget en tegning om hvordan landskapet i sin egen dal ser ut i 2030. Det var gruppens syn vi ønsket å få frem**
 2. **Hva er hovedforskjellene mellom dagens situasjon og ønskebildet som er tegnet?**
 3. **Hvilke målkonflikter ser dere fremover med tanke på bruk av dalen?**

Dividalen 2030

Dividalen 2030

- I Dividalen bor mennesker fast hele året (men ikke innerst i dalen). I 2030 ønsker man:
- En levende bygd
- Sameksistens mellom ulike næringer (reindrift, skogbruk, jordbruk, turisme)
- Lokalforvaltning av rovdyr
- Utvidet beitebruk

Dividalen - forskjellene

2009	2030
Begrenset nyetablering. Avvikling. Antall husstander er halvert i 1990-årene sammenlignet med 1970-årene	Flere unge tilbake. Utvikling
Ingen - mye matproduksjon som ikke utnyttes (alle kan ikke leve av jordbruk, ikke stor nok dal til det)	Utnyttelse av fiske, jakt og fangst. Utnyttelse av kulturminner. Videreforedling av skog, vilt, fiske og egen kjøttproduksjon (sau, okse, rein)
Sentralt	Lokalt
Lite	Kulturbeite. Utmarksbeite uten inngjerding pga rovdyr

Målkonflikter - Dividalen

På den ene siden	På den annen side
Reindrift	Turisme - hund
Reindrift - jordbruk	Rovdyr
Skogbruk	Vern
Jordbruk - beiting	Skogbruk
Reindrift	Naturvern

Jostedalen 2030

Jostedalen 2030

- Tilkomst: Utbedring av bilvei og sti. Ikke bilvei lenger enn i dag. Informasjon
- Godt vedlikeholdte seterhus med opplegg for servering av gardsmat (seterkost)
- Rydda setervoller og beiteområder
- Tilrettelagt for fiske, hjortejakt og villreinjakt (jaktutleie, tilrettelagt)
- Beiting med storfe, sau og geit
- Bre og fjellføring. Kulturminneformidling
- Kraftverk i nedre del av dalen
- Økonomiske virkemidler som tar vare på aktivt jordbruk og utmarksbruk

Jostedalen - forskjellene

2009	2030
Vei og sti trenger utbedring	God tilgang
Mangelfull informasjon	God informasjon
Mangler på midler til vedlikehold og utvikling (det meste har vært gjort på dugnad)	Statlig fullfinansiering
Landskap i ferd med å gro igjen av skog	Åpent landskap, økt aktivitet
Små (ingen) ressurser til forvaltning/skjøtsel	Nye arbeidsplasser knyttet til forvaltning og skjøtsel
Ingen organisert guiding i området	Godt tilrettelagt guiding på bre/fjell, jakt og fiske
Mangelfull samhandling	Godt samarbeid mellom lokalbefolkningen og forvaltningen

Jostedalen - målkonflikter

På den ene siden	På den annen side
Beitebruk	Rovvilt
Villrein	Ferdsel
Vannkraftutbygging (småkraft)	Statlige bevillinger (landbrukspolitik)
Økt ferdsel	Slitasje i terrenget
Tradisjonell bygningsmiljø	Funksjonelle bygninger og bevaring av eksisterende bygninger
Manglende forståelse for tradisjonell bruk	Offentlig forvaltning
Aktivt seterdrift	Tilkomst

Grimsdalen 2030

Grimsdalen 2030

- Handler om en aktiv seterdal - mange aktiviteter i eksisterende bygningsmasse (og ut av det vokser det frem et mangfold). Bare sommeraktivitet i Grimsdalen
- Fortsette med tradisjonell drift - liv og aktivitet på alle stuler
- Seter- og slåttelandskap, beitende dyr
- Det skal lønne seg å drive landbruksaktivitet
- Folk kjenner, ser, opplever biologisk og kulturelt mangfold
- Gi kunnskap til de besøkende
- Ressursene er knyttet til landbrukseiendommene i bygda, og det er viktig å ha et inntakt bygningsmiljø
- Mangfoldig næring (mat, opplevelser, landbruk og kultur)
- Villrein (jerv om vinteren...)
- Ingen hytter

Grimsdalen - forskjellen

2009	2030
To aktive stuler	Fem aktive seterstuler
Seterhus lite brukt	Alle seterhus i bruk (utleie?)
Begynnende sykkelturnisme	Aktiv sykkelturnisme
Beiteprosjekt	Beiting med offentlig tilskudd
Kjørende turister	Turister som stopper, ser og opplever mangfoldet
Få kunnskapsformidlere	Mange guider/formidlere
Liten tilrettelegging	Tilrettelegging - frihet

Grimsdalen - målkonflikter

På den ene siden	På den annen side
Rovdyr	Husdyr
Beiting/gjengroing	Landbrukspolitikk/økonomi
Jordnær turisme	Kommersiell turisme
Bruksrettighetssetrer	Setrer som hytter
Forståelse for landbruket	Ingen forståelse
Bygninger til moderne drift	Tradisjonell byggeskikk
Kunnskap hos forvaltning	Kunnskap hos brukere
Biologisk mangfold	Gjengroing
Forvaltningen forventer dugnad	Bøndene må drive økonomisk

3. Strategisk vurdering av dalen i dag

Oppgave

- Lag en SWOT-analyse for dagens situasjon ved å svare på de fire spørsmålene i figuren. Skriv ned maks tre faktorer per spørsmål

	Positive sider	Negative sider
Interne forhold	STYRKER - Hvilke styrker og kompetanser har dette landskapet som kan brukes for å posisjonere det fremover?	SVAKHETER - Hvilke svakheter har landskapet som gjør at det er ekstra sårbar fremover?
Eksterne forhold	MULIGHETER - Hvilke muligheter i omgivelsene (drivkrefter i omverdenen) kan dette landskapet utnytte til sin fordel?	TRUSLER - Hvilke eksterne trusler i omverdenen bør dette landskapet begrense sårbarheten mot?

Dividalen

STYRKER <ul style="list-style-type: none">- Beliggenhet- Mangfold i befolkningen- Kulturmangfold	SVAKHETER <ul style="list-style-type: none">- Beliggenhet - logistikk- Ensidig næringsstruktur- Manglende samhandling
MULIGHETER <ul style="list-style-type: none">- IKT - kommunikasjon- Fokus på Nordområdene- Etterspørsel etter det autentiske	TRUSLER <ul style="list-style-type: none">- Sentralisering - avfolkning- Dårlig kommunikasjon

Jostedalen

STYRKER <ul style="list-style-type: none">- Spennvidde i landskap- Ligger midt i turistløypa- Stort potensiale for jakt (stor hjortebestand)	SVAKHETER <ul style="list-style-type: none">- Sesongdrift (vinterstengt)- Risiko for skred/flom- Mangler svakheter
MULIGHETER <ul style="list-style-type: none">- Nasjonalpark/senter (status)- Trend - villmark/uberørt- Trend - ekstrem aktivitet (klatring, off pist osv.)	TRUSLER <ul style="list-style-type: none">- Verneregler/forvaltning- Landbrukspolitikk- Avfolkning

Grimsdalen

STYRKER

- Statsallmenningen gjør at det har vært og vil være en helhetlig forvaltning av dalen
- Grimsdalsprosjektet "Grimsdalen"
- Landskapet/miljøet i Grimsdalen blir oppfattet som ekte og en del av den norske kulturarven

SVAKHETER

- Dagens landskap er avhengig av bruk for at verdiene skal ivaretas
- Kryssende interesser
- Motivasjonen hos aktive rettighetshavere blir borte

MULIGHETER

- Interessant område for mange fagmiljøer
- Befolkningens behov for å oppleve sine "røtter"/urbanisering
- Internasjonalt ansvar for å bevare villreinens leveområder

TRUSLER

- Landbrukspolitikken
- Økonomiske virkemidler for å ivareta landskapet/verdiene
- Rigid vern som gjør at lokal stolthet og eierskap til området blir borte

4. Et mulig fremtidsbilde

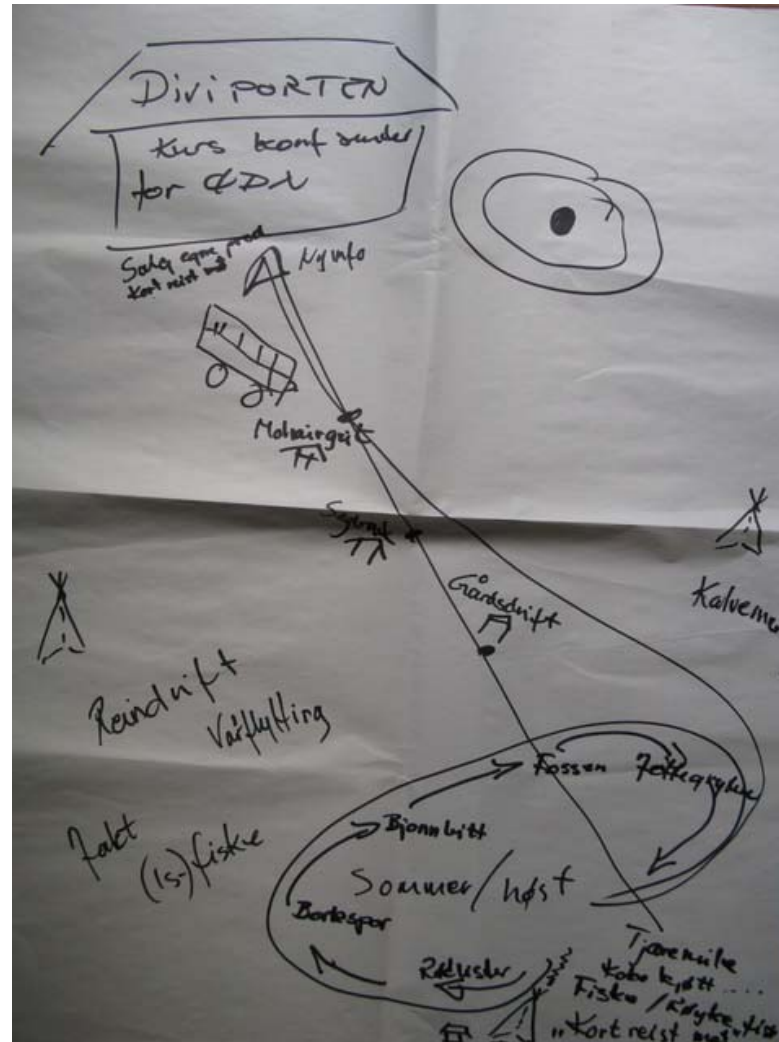
Oppgave

- Hver gruppe fikk utdelt et bestemt tema som de skal lage et fremtidsbilde for i 2030
- Poenget er å overdrive og være kreativ rundt dette temaet. Dette er et tankeeksperiment og til dels langt fra ønsket utvikling
- Her er temaene de ulike dalene fikk:
- **DIVIDALEN - TURISTSJEFEN** - etterspørsel etter autentisk turisme
- **SUNNDALEN/ERDALEN - FORNYBAR ENERGI** - desentralisert kraftproduksjon
- **GRIMSDALEN - TUSENFRYD** - jakt er blitt kommersiell aktivitet med brukere fra urbane strøk

Fremtidsbilde for Dividalen

- Inngangsparti: Konferansesenter for landbrukvernområdet og naturparken med egen helikopterlandingsplass. Forskningsstasjon for fugleforskning ved siden av
- Mangfold på gårdene: På en gård er det mohairgeit, her farger man garn og strikker. Neste gård har spesialisert seg på å produsere bastubenker av or. Tredje gård driver med kjøttproduksjon
- Hovedattraksjon (sommer/høst): En 5 timers tur der vi skal se forskjellige rødlistearter, studere barkespor og bjørk som bjørnen har vært på, oppleve Divifossen, gjettegryter m.m. Deretter buss tilbake til konferansesenteret hvor man kan lese og lære mer om det man har opplevd, studere kart og kjøpe produkter fra dalen
- Hovedattraksjon vinter: Turistene blir tatt med på isfiske, jakt (overnatte i lavo), oppleve vårflytting til samene, kalvemerking av rein o. l.

Dividalen

Fremtidsbilde for Jostedalen

- Utnytte potensialet for ressurser
- Færre grunneiere
- Ikke lenger aktuelt å ha dyrene på beite - de er hjemme
- Plante skog - utvikle mulighetene for biobrensel, som skal fraktes ut
- Setrene er blitt turistanlegg med solpanel
- Man har forlenget veien inn til setrene slik at man kan kjøre med buss for å kunne frakte større grupper. Dette gir bedre økonomi
- Produserer mer strøm ved å legge deler av elven i rør
- Man bruker en ergometersykkel med dynamo
- Vindmøller, som utnytter vinden i åpent dalføre, er bygd

Jostedalen

Fremtidsbilde for Grimsdalen

- Storbukker er det jeveste jakttrofeet og det er laget en egen jaktpakke i kommunen for å tiltrekke seg jegere. Inkludert i denne pakken er en lokal guide som sørger for å oppspore storbukken. Helpensjon på seterstulene
- Noen seterstuler har overnatting, andre har bespisning (all mat er produsert på stulene)
- De som jakter er på seterstulene hele uken, lokale historier og kultur rundt bålet om kvelden
- Jaktball hver lørdag på Grimdalshytta. Her kåres også ukens største jakttrofé
- Røkke kommer med eget helikopter
- Badestamp med massasje på stulene

Grimdsdalen

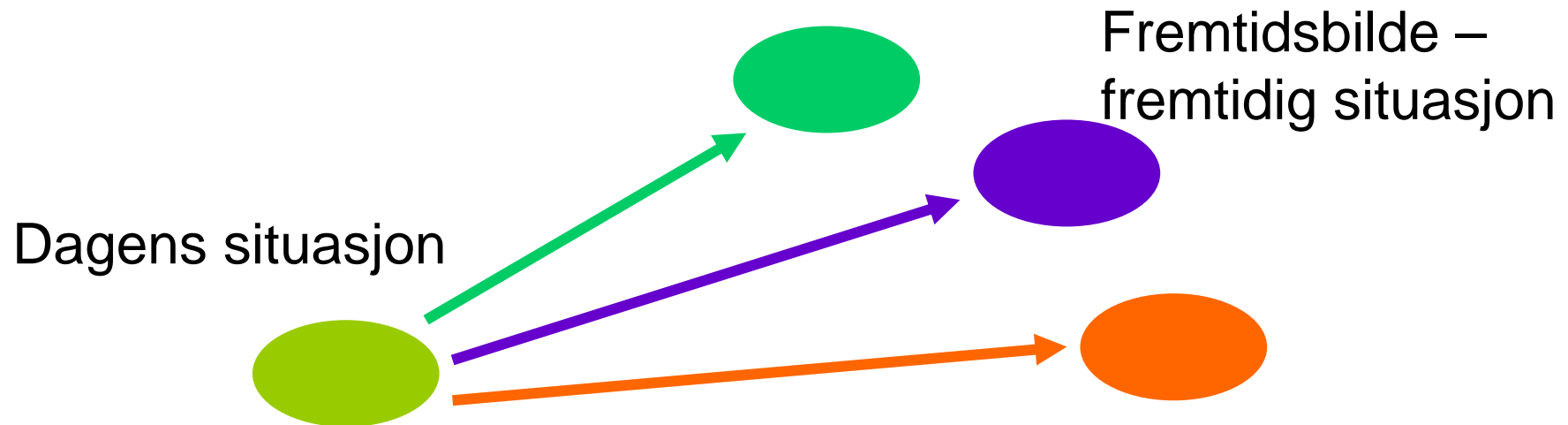
5. Ideer til alternative fremtidsbilder

Fremtidsbilder

- Vi jobbet med å utvikle noen ideer til fremtidsbilder på workshopen
- Disse ideene kan ytterligere utarbeides og brukes i prosjektet DYLAN og vil være et bakteppe for neste workshop for fokusgruppen

Hva er fremtidsbilder?

Fremtidsbilder er fortellinger om hvordan et landskapet (naturvernområde) kan se ut i morgen og hvordan dette bildet utvikler seg.

Usikkerheter

- Når man lager fremtidsbilder tar man utgangspunkt i sentrale usikkerheter fremover
- For våre ideer til fremtidsbilder la vi til grunn to usikkerheter:
- Kultur/verdier - er det de tradisjonelle verdiene som vil være førende for utviklingen av naturvernområdene eller er det urbane verdier som vil dominere?
- Matproduksjon - vil de nordiske strøkene få en større betydning når det gjelder matproduksjon sett i forhold til sørlige strøk pga. klimaendringer - eller ikke?

Ideer til fremtidsbilder

Matproduksjon

RONDANE

GRÜERLØKKA GOES
SOGN OG FJORDANE

Nord

Kultur/verdier

Tradisjonell

Urban

LANDSBYGD-
MUSEET

Sør

Prosjektet DYLAN

Landsbygdsmuseet

- Avfolkning av bygdene
- Gjengroing som følge av langt mindre aktivitet
- Masse urørt villmark kombinert med gamle kulturminner og nedlagte støler og gårder
- Urørt landskap har stor verdi - flere store restaureringsprosjekter der man tilbakefører landskap til sin "opprinnelige" form
- Ødemark gir status i verdenssamfunnet - attraktivt område for uorganisert villmarksliv
- Norge får pris for god råviltsforvaltning - i mange strøk er det ikke lenger konflikt mellom rovdyr og beitedyr
- Kulturturisme er populært - turister kommer med buss for å oppleve historiene rundt bygda
- Liten verdiskaping i bygdene/landskapsvernområdene i dette fremtidsbildet

- I dette fremtidsbildet er det en brytning mellom tradisjonelle verdier (representert med kulturturisme) og urbane verdier (representert med vern av rovdyrstammene i landet)

Grünerløkka goes Sogn og Fjordane

- Urbane verdier har blitt trendsettende på landsbygda. Stuler og gårder oppgraderes - utenpå har de gjerne et tradisjonelt preg, men inni er det high tech og komfort som gjelder (tilpasset lavkarbonsamfunnet)
- Innovasjon og nyskaping dyrkes i dette fremtidsbildet - og bygdene blir mangfoldige og varierte pga. nyskaping og nytenkning (individuelle løsninger dyrkes frem)
- De som driver tradisjonell seterdrift lever side om side med mennesker som bruker stulene til andre formål (gjerne kombinasjon mellom gårdsdrift og andre yrker som de har tatt med seg fra byene)
- Nye forretningskonsepter utvikles - stulene og landskapet er en perfekt ramme for teambuilding og andre lignende aktiviteter
- Pga klimaendringer har nye arter blomstret opp og det er blitt mulig å dyrke mer "eksotiske" arter - dette har også bidratt til mangfold og en endring fra det tradisjonelle gardsbruket
- Man bor som i franske landsbyer - og samarbeid mellom beboerne er vanlig

Rondane

- Her er det tradisjonene rundt de gamle setrene og gårdene som videreføres. Man ser en verdi i å ivareta de gamle tradisjonene og gjøre det på "gammelmåten". Det dreier seg om å skape levende bygder som utnytter landskapets egenart
- Gjengroing hindres - kulturlandskapet ivaretas
- Småskalaproduksjon dominerer og dette gir økonomi til skjøtsel og vedlikehold, samtidig som det gir næringsgrunnlag til de som lever i bygdene
- Kommersialisering av produkter blir avgjørende og det handler om å skape brand og tiltrekke seg turister og andre. En spenning mellom hvor mye man kan kommersialisere og likevel beholde identiteten (det som er ekte)
- Det utvikles produkter i tillegg til gardsdrift (som er grunnlaget for annen næringsvirksomhet)
- Historiefortelling (storytelling) utvikles. Lokale guider forteller om lokalhistorie og dette gir identitet og er med på å utvikle brandet. Fagkompetansen på natur og kultur utvikles
- Det er mennesker som har denne leveformen i blodet som viderefører den - turistene og de besøkende er gjerne fra byer, men svært få urbane slår seg ned i områdene

6. Tiltak for å utvikle landskapsvern- områdene

Oppgave

- I denne oppgaven ble to grupper bedt om å lage en liste over tiltak som kan settes i gang nå for å skape en positiv utvikling for landskapsvernområdene
- Alle dalene var representert i de to gruppene - meningen var å se landskapsområdene på tvers

Gruppe 1

TILTAK	BEGRUNNELSE	RESULTAT
Hundre nye arbeidsplasser plassert ute i forvaltningen	Vi ligger langt tilbake når det gjelder skjøtsel, informasjon, tilsyn, registrering m.m.	Ruste opp forvaltningsarbeidet ute i verneområdene
Økte beitetilskudd knyttet opp mot verneområder	Det trengs kr 10 000,- per. storfe og kr 1 000,- pr. sau/småfe	Hindre gjengroing
Finansieringsmidler til vedlikehold/restaurering av seterhus og vernet bygg	Ta vare på viktig kulturhistorie og kunnskap om gammel bygge tradisjon	Gode bygg og videreføring av gammel byggetradisjon
Engasjere ungdom til flytting	Sørge for næringsvirksomhet i fremtiden	Stimulere de unge til å bosette seg i områdene
Tilrettelegging for husbygging/huskjøp for nye beboere	Bruke finansieringspakker, boplikt	Hindre fraflytting og stimulere til at mennesker ønsker å bosette seg i områdene

Gruppe 2

TILTAK	BEGRUNNELSE	RESULTAT
Langsiktige og forutsigbare virkemiddelordninger	Mulig å planlegge frem i tid	Bærekraftig bruk. Trygghet for dine investeringer
Lokal forvaltning	Nærhet, distriktsarbeidsplasser og lokalkunnskap	Lokal stolthet og eierskap til områdene. Levende bygder!
Kunnskapsutveksling	Teoretisk og praktisk kunnskap må utfylle hverandre	Gjensidig forståelse for bruk og vern
Kompetanseoppbygging	Synliggjøre verdier og videreføre forståelse og bruk til neste generasjon	Langsiktighet
Kartlegging og oppdatere kart (særlig Troms)	Behov for å vite hvor verneområdene er og størrelsen på disse	Felles enighet om størrelsen på verneområdene

7. Neste samling

Workshop 2010

- Gjennomføres i Grimsdalen 8. - 9. juni 2010